

го законодавства, тому певний час використовував здобутки попередніх етапів української революції.

У підсумку слід зазначити, що соціальне забезпечення на території України і в світі має глибоке історичне коріння. Але сам термін оформився і набув сучасного значення лише в першій третині ХХ ст.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. Коментар основних положень Конституції України щодо захисту прав та свобод людини і громадянина / Упоряд. М.І. Хавронюк. – К., 2008.
2. Словник із соціальної політики. – К., 2005.
3. Москаленко В.В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави // Наукові записки Києво-Могилянської академії. Політичні науки. – 2005. – Т. 21. – С. 41-44.
4. Хапланова Є.М. До визначення поняття “соціального захисту осіб похилого віку” // Пенсійний фонд. – 2008. – № 1. – С. 434-438.
5. Бойко М.Д. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. – Вид. 3-є, доп. та перероб. – К., 2006.
6. Дробот Ж.А. Правове регулювання пенсійного страхування у разі втрати годувальника: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2010.
7. Попов С.В. Безробіття, його сутність та історія боротьби з цим явищем // Форум права. – 2008. – № 1. – С. 353-357.
8. Бісмарк і його політика. “Культуркампф” // <http://history.vn.ua/book/zarubzno/420.html>.
9. Андрусишин Б. У пошуках соціальної рівноваги. Нарис історії робітничої політики українських урядів революції та визвольних змагань 1917-1920 рр. – К., 1995.
10. Андрусишин Б.І. Анатомія соціальних конфліктів доби Центральної Ради // Центральна Рада на тлі української революції: Матер. наук.-теорет. читань в Інституті історії України (м. Київ, 16 берез. 1995 р.) / Відп. ред. В.Ф. Верстюк. – К., 1996. – С. 118-131.
11. Право соціального захисту. Становлення і розвиток в Україні: Конспект лекцій // <http://readbookz.com/book/173/5550.html>.
12. Пантюхина Е.Н. Социально-педагогическая защита детей-сирот в России // Педагогика. – 2008. – № 6. – С. 93-99.
13. Надієнко О.І. Історико-правовий досвід пенсійного забезпечення в Україні (дореволюційний період) // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2009. – № 2. – С. 56-66.
14. Ступчак Ф. Прикази громадської опіки і системи охорони здоров'я: досвід діяльності // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство. – 2004. – № 8. – С. 14-17.
15. Коник С., Радиш Я. Державне управління охороною здоров'я в період Гетьманату та в добу Української Народної Республіки (1917-1920 рр.) // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2003. – № 4. – С. 24-34.
16. Жванко Л.М. Основи політики Української Держави у сфері охорони здоров'я та соціального захисту населення (квітень-грудень 1918 р.) // Київська старовина. – 2006. – № 2. – С. 63-75.
17. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 2581, оп. 1, спр. 21, 221 арк.
18. Історія виникнення і розвитку соціального страхування // <http://history.vn.ua/book/zarubzno/420.html>.
19. ЦДАВО України, ф. 1115, оп. 1, спр. 1, 272 арк.
20. Шумило М.М. Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009.
21. Державний архів Харківської області (Держархів Харківської обл.), ф. 304, оп. 1, спр. 3458, 56 арк.
22. ЦДАВО України, ф. 1035, оп. 1, спр. 24, 13 арк.

Надійшла до редакції 06.01.2011

КУЦА А.М., ад'юнкт
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 349.3

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНВАЛІДІВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

У статті висвітлено роль та значення громадських організацій інвалідів у реалізації державної політики щодо інтеграції зазначеної категорії громадян у суспільство шляхом їх соціального захисту. Окреслено перспективи діяльності відповідних громадських об'єднань, суть яких полягає в наданні особам з інвалідністю соціальних послуг, а не споживче використання коштів державного та місцевого бюджетів, яке практикується сьогодні. Також запропоновано напрямки розвитку відносин між громадськими організаціями інвалідів та державними органами задля під-

вищення ефективності реалізації заходів щодо соціального захисту інвалідів.

Ключові слова: громадська організація, соціальний захист, інвалід.

В данной статье освещаются роль и значение общественных организаций инвалидов в реализации государственной политики в отношении интеграции указанной категории граждан в общество путем их социальной защиты. Намечены перспективы деятельности соответствующих общественных объединений, суть которых заключается в предоставлении лицам с инвалидностью социальных услуг, а не потребительское использование средств государственного и местного бюджетов, которое практикуется сегодня. Также предлагаются направления развития отношений между общественными организациями инвалидов и государственными органами для повышения эффективности реализации мероприятий по социальной защите инвалидов.

Ключевые слова: общественная организация, социальная защита, инвалид.

In this article an author is reflect a role and value of public organizations of invalids in realization of public policy in relation to integration of the noted category of citizens in society by a way them social defence. Outlined prospects in activity of the proper public associations essence of which consists in a grant persons with disability of social services, but not the consumer use of money of the state and local budgets, which is practiced today. Also offered ways of development of relations between public organizations of invalids and public organs for the sake of increase of efficiency of realization of measures on social defence of invalids.

Keywords: public organization, social defence, invalid.

Актуальність теми дослідження обґрунтовується вагомою роллю громадських організацій інвалідів у формуванні та реалізації державної політики у сфері соціального захисту осіб з обмеженими функціональними можливостями, а також необхідністю висвітлення перспектив щодо забезпечення цими об'єднаннями потреб осіб з інвалідністю у соціальних послугах, монополія на які сьогодні належить державі.

Метою написання статті є окреслення шляхів розвитку відносин між державними органами та громадськими організаціями інвалідів у сфері соціального захисту осіб з обмеженими функціональними можливостями з метою підвищення його ефективності.

Суспільно-політичне життя сучасного демократичного суспільства характеризується високим ступенем його організованості, про що свідчить наявність у ньому великої кількості різноманітних громадських об'єднань, які вважаються його третім сектором. Будучи складовою частиною політичної системи суспільства, вони справляють значний вплив на її розвиток, на діяльність органів державної влади, на соціально-економічні процеси. В Україні функціонування таких об'єднань сприяє становленню та розвитку громадянського суспільства. Охоплюючи всі сфери життя, вони користуються при цьому цивілізованими методами у захисті своїх інтересів під час взаємодії з правовою державою.

У наші дні громадські об'єднання – недержавні, неурядові інститути, які не ставлять за мету оволодіти владою, але намагаються вплинути на неї, – здійснюють незалежний контроль над владними структурами. Виконанню цього завдання сприяє їх масовість та принципи, що лежать в основі їх створення, а саме: добровільність, рівноправність їх членів, самоуправління, законність і гласність, широкі можливості для суспільної ініціативи.

Право на свободу об'єднання у громадські організації закріплене ст. 36 Конституції України, відповідно до якої громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [1].

В умовах сьогоднішнього відповідні об'єднання громадян, які діють у сфері соціального захисту інвалідів, представлені у вигляді громадських організацій інвалідів всеукраїнського, обласного та місцевого рівнів.

Згідно зі ст. 12 Закону України „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”, громадські організації інвалідів та спілки громадських організацій інвалідів створюються з метою здійснення заходів щодо соціального захисту, реабілітації інвалідів, залучення їх до суспільно корисної діяльності, занять фізичною культурою і спортом та мають право користуватися пільгами і преференціями, передбаченими законодавством [3].

Здійснювану громадськими організаціями інвалідів діяльність можна охарактеризувати словами з книги В. Розанова „У темних релігійних променях”: „Страждаючи сам, священик допомагав і іншим, тим, хто страждав. Як і всюди у християнстві, хворі доглядають за хворими, хвороба лікує хворобу ж” [7, с. 55].

Найбільш важливі положення щодо правових основ створення та діяльності громадських організацій інвалідів визначені на підставі Законів України „Про об'єднання громадян” та „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”.

Особливості громадських організацій інвалідів полягають у тому, що ці організації:

1) об'єднують у своїх рядах інвалідів, а отже, керуються життєвими інтересами, цінностями і пріоритетами інвалідів, які входять до цих організацій;

2) дають можливість акумулювати і використовувати такий унікальний ресурс, як соціальна ініціатива та активність самих інвалідів, що дозволяє знаходити нові, більш сучасні засоби постановки і вирішення соціальних проблем інвалідів;

3) виступають єдиною соціальною структурою, у якій інваліди є членами не опосередковано, як в інших структурах суспільства, а безпосередньо, завдяки чому громадські організації інвалідів мають можливість отримувати адекватну інформацію щодо соціального стану і потреб інвалідів, вкрай необхідну для розробки пропозицій щодо удосконалення нормативно-правових актів і державних програм підтримки та реабілітації інвалідів.

Громадські організації інвалідів виникають незалежно від держави, яка не втручається в їх діяльність, а лише регулює її згідно з чинним законодавством, і не наділені владними повноваженнями. Вони вільні у виборі здійснювати ті чи інші поставлені перед ними завдання.

На сьогодні громадські організації інвалідів, відповідно до національного законодавства, володіють певним масивом прав (на фінансову підтримку з державного та місцевих бюджетів; на державну допомогу підприємствам та організаціям громадських організацій інвалідів у вигляді пільг з оподаткування, поворотної та безповоротної фінансової допомоги, дотацій, позик, сприяння в наданні пріоритетів при розміщенні державного замовлення, у працевлаштуванні інвалідів та в інших формах тощо). Разом із тим на них не покладено виконання жодних обов'язків, крім тих, які, виходячи з практики, пов'язані зі звітністю перед державними органами за цільове та законне використання наданих їм державних коштів фінансової підтримки на здійснення статутної діяльності, яка надається на конкурсних засадах із урахуванням результатів експертного оцінювання заходів, запланованих цими організаціями на відповідний рік. Основний принцип такого фінансування полягає в тому, що його варто сприймати скоріше як можливість, а не право організацій громадянського суспільства. Важливість даного принципу полягає в тому, що підкреслюється дуже важливий аспект взаємовідносин, а саме те, що громадські організації інвалідів „незалежні” чи „автономні” від уряду і володіють певним рівнем можливості самофінансування [5, с. 114].

Із огляду на викладене, перекладання функцій держави щодо соціального захисту осіб з обмеженими функціональними можливостями на громадські організації інвалідів на даному етапі розвитку суспільства не вбачається можливим через відсутність достатнього правового підґрунтя. Але вони можуть відігравати помітну роль у захисті соціальних прав громадян з інвалідністю або ж надавати ті соціальні послуги і допомогу, які наразі відсутні у державній системі. Недержавні організації за умов ринку потрібно розглядати як специфічні фінансові інститути, які не лише розподіляють кошти відповідних спонсорів, а й відтворюють їх, через них можна розподілити ті кошти, які функціонують на ринку, але не враховуються банками [8, с. 189].

На сьогодні громадські організації інвалідів здатні взяти на себе частину функцій із надання соціальних послуг на місцевому рівні, так як законодавство надає право недержавним організаціям брати участь на ринку соціальних послуг, залучати бюджетні кошти для здійснення такої діяльності й отримувати плату за послуги від отримувачів.

Соціальні послуги – це один із тих цінних та корисних для суспільства продуктів, що громадська організація інвалідів може запропонувати й „продати” державі та клієнтам. Не викликає сумніву, що фінансова сталість забезпечує для таких організацій здатність впливати на прийняття рішень владою, а соціальні послуги – засіб забезпечення такої сталості. Отримувачі послуг громадських організацій інвалідів – ресурс для впливу і формування громадської думки, тож організація, що має у своєму арсеналі якісні соціальні послуги, стає більш вагомим для суспільства і привабливою для держави з точки зору партнерства. У влади тут може бути вибір: або тримати монополію на виробництво та постачання соціальних послуг, або налагодити партнерство і використати ресурси громадських організацій інвалідів для вирішення соціальних проблем на місцевому рівні [5, с. 70].

Розширеною можливістю для громадських організацій інвалідів увійти на ринок соціальних послуг може допомогти прийняття принципу додатковості при організації соціальних послуг (субсидіарності). Цей принцип означає, що лише у разі нестачі/відсутності соціальних послуг недержавного сектору органи державної влади можуть взяти на себе надання таких по-

слуг і створювати для цього нові державні заклади [5, с. 80].

Надання соціальних послуг в Україні традиційно було прерогативою держави. Однак не можна залишати поза увагою існування недержавних організацій, у тому числі громадських організацій інвалідів, які і здатні і здебільшого забезпечують попит на соціальні послуги у громаді. Недержавним організаціям може по праву належати передова роль у наданні соціальних послуг на рівні громади.

Слід також наголосити на необхідності соціального партнерства між державою та громадськими організаціями інвалідів з метою реалізації спільних з державою програм у сфері соціального захисту громадян з інвалідністю; зокрема, потрібно:

- на всіх етапах прийняття рішень залучати організації інвалідів до участі в розробці планів і програм, що стосуються інвалідів або впливають на їх економічний та соціальний стан, до розроблення та обговорення нормативно-правових актів з питань реалізації права інвалідів на соціальний захист;

- утворювати спільні консультативно-дорадчі та експертні органи, ради, комісії, групи для забезпечення врахування пропозицій громадських організацій інвалідів при формуванні та реалізації державної політики щодо соціального захисту інвалідів;

- економічно та іншими способами заохочувати і підтримувати створення і зміцнення організацій інвалідів, членів їх сімей та/або осіб, що захищають їх інтереси, тощо.

Таким чином, необхідно, щоб громадські організації інвалідів націлились у своїй діяльності на співпрацю з органами державної влади та здійснювали постійний зворотний зв'язок між інвалідами і державними органами, виконували роль суб'єкта законопроектної ініціативи та здійснювали суспільний контроль за дотриманням чинних нормативно-правових актів, сприяли реабілітації громадян з інвалідністю, їх інтеграції в суспільство, стали надавачами соціальних послуг, а також співпрацювали з місцевими органами виконавчої влади.

Враховуючи той факт, що громадські організації інвалідів, як жодна інша інституція, володіють адекватною інформацією щодо соціального стану і потреб інвалідів, сьогодні їм потрібно переорієнтуватись із пасивних споживачів бюджетних коштів на активних учасників суспільних процесів щодо соціального захисту інвалідів.

Отже, ефективне вирішення проблем інвалідів можливе лише в рамках моделі, де органічно поєднано зацікавлену, цілеспрямовану політику держави, її правові, економічні, організаційні та наукові можливості, із одного боку, та ініціативу, інтереси громадських організацій інвалідів – з іншого. За відсутності будь-якого із цих компонентів спроби вирішити проблеми інвалідів матимуть суб'єктивістсько-бюрократичний характер та не досягнуть результату [6, с. 184-186].

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 26.06.1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992 р. // ВВР. – 1992. – № 34. – Ст. 504.
3. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. // ВВР УРСР. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
4. Діяльність громадських організацій у сфері захисту інвалідів // Форум права. – 2008. – № 3. – С. 523-526.
5. Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти: Матер. всеукр. конф. (м. Київ, 17 лютого 2010 р.) – К., 2010.
6. Праця та зайнятість осіб з інвалідністю. Національна доповідь / Міністерство праці та соціальної політики України, Державна установа Науково-дослідний інститут соціально-трудова відносин Мінпраці України. – К., 2009.
7. Розанов В. В тёмных религиозных лучах. – М., 1994.
8. Шевчук П.І. Соціальна політика. – Львів, 2003.

Надійшла до редакції 15.02.2010

